

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díjaszáz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Üres templomok.

Jó hosszú idő óta kísérti az egyházi irodalmat az üres templomokról való elmélkedés, voltak elő hozva igen sok okok, melyek kétségtelenül okai a templomok üreseedésének, de azért az okok halmaza kimerítve nincs, még mindig bőviben vagyunk újabbak és újabbak előhozásában.

A tény tagadhatatlan, hogy a templomok üreseednek. — Hanem e szomorú kórtünet leginkább kisebb egyházakban adja elő magát, oly kirívóan, hogy azt észre nem venni lehetetlen.

Nagy és fényes egyházakban ily templomtól való elidegenülés nem érezhető, talán azért, mert sokan vannak s így a vallásközönyösök száma elenyészik? Ezt állítják sokan, mit én tagadni merek. Én azon egyházakban, hol számos a hívek gyülekezete és tekintélyes összeg az intelligencia, nem tapasztaltam „templom kerülést,” ha az a lelkész, folytonos munka és szorgalom által ujakat és ujakat hoz elő ismerete tárházából. Meg is nevezek pár nagy gyülekezetet, Nagy-Körös, Kecskemét, K.-Szent-Miklós, Laczháza stb. ezen egyházak az elsők között foglalnak helyet s mondhatom, hogy templomaik igen nagy látogatottságnak örvendenek s lelkészeik panaszra nem nyitják ajkukat.

Ennek is meg van a maga természetes oka. A gyülekezet tagjai fel tudják fogni lelkészeik értelmi képzettségét, tudják méltányolni a munkásságot, melyet nem csak a cathedraban, de kint a világban is, a társadalom és irodalom terén kifejtének. — Büszkéek arra, hogy az ő lelkészeik nemcsak a templomban, de azon kívül is, nem lankadnak a jónak, szépnek és nemesnek terjesztésében, s ez az elismerés, tisztelet és érdemek által nyert szeretet seregéstől viszi a híveket a köz isteni tiszteletre.

Vagy ha lejjebb szállok és a nagy eklézsiáktól elvonva figyelmem, a kisebbeket tekintem meg, ott is azt találom, hogy a templomok nem üreseednek, még pedig nem azért, mert a lelkészek szellemi erejük által tudnak a hívek érzelmére vonzólag hatni s a szép és lelkes szónoklat, értel-

mes és nem szóvirágoktól hemzsegő egyházi beszéd által, valódi lelki élvezetté teszik az isteni tiszteletet, rang és személy különbség nélkül a hívekre nézve.

Igenis bátran merem állítani, hogy a templomok üreseedése nem észlelhető ott, hol a lelkész, hivatásának nagyságával és fenségével tisztába van s ennek megfelelően minden erejét, tehetségét annak betöltésére fordítja, s hivatalához illő tiszteletet képes szerezni híveinek szívében.

Felebb mondám hogy: tény a templomok üreseedése, tehát most következetlenségbe estem tán, mert azt állítám, hogy a hol a lelkész hűen megteszi kötelességét, ott nincs templom üreseedés. — Igenis ott nincs. — De hány lelkész tartja legelsőnek s mindenek felettinek az egyházi hivatalt, hány lelkész él teljesen magasztos, szép hivatálnak. Hála az égnek, vannak igen sok buzgó és szorgalmas lelkészeink, kik magasan lobogtatják a vallás fátyláját s melyet szívesen is követ úr és szolga, gazdag és szegény, de vannak ám, „se hideg, se meleg” szolgálói is az urnak, vannak olyanok is, kik a világnak is, az urnak is kívánnak szolgálni s minthogy az elsőt látják, a másodikat pedig csak sejtik, az elsőnek adják a szépen jutott örökséget.

Sok oka van a templom üreseedésnek az erkölcs gyengülés, a ferde műveltség, az anyagi nyomoruság; de egyik legfőbb oka, hogy a lelkészek vagy unottá teszik azt, vagy saját életmódjuk által lerontják annak ünneplés vonzó erejét.

Mily sok sajnós tapasztalat tárul elénk, ha az egyházi élet különböző jeleneteit megtekintjük. — Eljő a vásárnap; a tulságos rusticálás vagy a lustaság készületlenül állítja a lelkészt a szószékbe s ott, vagy össze-vissza hadar minden hiábavalóságot, vagy a hívek nagyobb épületére elővesz egy predikációs könyvet s monoton előadás mellett felolvas 25 lapra terjedő munkát, maga se lelkesedik, mást se lelkesít, a köznép elalszik, az intelligencia megbotránkozva, elhagyja a templomot.

Vagy megtanulja a lelkész a beszédet s ostorozza a fűsvénységet, kevélységet, a világi javak végtelen szere-

tetét, a mások bántalmazását, az irigységet és gyűlölködést s ha megnézik a hivek a lelkész magán életét, ott találják a nehéz botrány köveket, erre aztán a kevésbé értelmesek így szólnak: „hadd beszéljen, azért fizetjük“; az értelmesebbek ironicusan összemosisyognak, a felsőbb osztálybeliek pedig megvetik „az olyan zengő ércz és pengő czimbalom“ beszédet.

Hogy ne legyenek üres templomok, a lelkészek nézzenek szélylyel, ők törekedjenek a leghivebben eljárni tiszteikben. Templomi kötelességeiket végezzék el, ünnepléses méltósággal, teljes otthonossággal és elkészült könyvedséggel. — Beszédek legyenek építők és ne éljenek a csempészetből, hanem önmunkásságuk eredményét nyújtassák a hiveknek, törekedjenek arra, hogy az ő értelmi fejlődésük a vezér szerepre képes legyen. — S ha még ily munkásság és „öntörekvés után is“ a templomok üresednek, megnyugodhatnak a lelkészek, mert ők e bajnak nem lehetnek sem maguk, sem mások ítélete előtt okai.

Szellemi kitartó munkásság az, mely egy lelkésznek tekintélyt szerez, minden más alapon álló érdem és tisztelet homokra van építve. Erre törekedjenek a lelkészek, foglalkozzanak a tudománnyal és irodalommal, a társadalmi téren nyomós és alapos ítéleteikkel, egészséges vélemény nyilatkozataikkal, legyenek az elsők között.

Legyünk távol minden oly cselekedettől, mely árnyat vethetne akár személyünkre, akár hivatalunkra.

Egyszóval a munkásság élő és ragyogó példája legyen a lelkész, nemes szorgalommal törekedjék előre, ez lesz legjobb ellenszere a templomok üresedésének.

A lelkészi hivatal, bármily egyszerűnek láttassék is, mégis első. Nagy vagy kis községben a lelkész első ember, ő reá igen sok szem néz, vigyáz, vizsgálja, kutatja életmódját, szokásait, cselekedeteit s ha megróni valót talál a közvélemény, igen erősen szokott a lelkész felett itélni, még pedig azért, mert ő az erkölcsiség és igazság öre.

Oly erős kellék tehát a lelkészben az önmaga és hivatalának ismerete és annak külsőleg való kimutatása, hogy ettől nagy részben függ a hivek buzgalma és vallássossága.

Nem hatolok mélyebbre e tétel felett, jól tudja azt a t. olvasó, hogy az életmód, mely sokak által folytatatik, merő ellentétet képez a hivattalal s ilyen egy, elegendő hogy egy egész vidéknek legyen levegő fertőtlenítője.

A modernismus és orthodoxismus nem lehet a templom üresedésnek oka, lehet akkor, ha azzal avatatlan kézzel bánunk el, ha nem választva meg az alkalmatosságot, ajtóstól rohanunk, vagy kimélet nélkül szólunk.

A modernismus — szeretem hinni — meggyőződés szülötte s ha ily ember használja azt, még oly dühös rombolást nem visz véghez, mint az a ki szenvelgi és ezen az uton udvarol a világi elemnek és ezen az ösvényen mu-

tatja ki nagy tudományát és fényes tehetségét, hogy ő a maikor embere, nem elmaradott szerencsétlen hithű lelkész.

Az üresedő templomok beszélnek s hallgassuk meg azt mindannyian s vizsgáljuk meg, vajjon mi tiszták vagyunk-e annak megszülemlésétől, ha igen, úgy bátran előre, ha nem, úgy munkára fel s hűtlen szolga büntetése ne sulytsa fejünket.

Mi lelkészek szerezzük meg lelkiismeretünk nyugalmat, kitartó munkásság által.

Gyomláljuk a gazt, irtsuk a gyomot, legyünk szigorúak magunk iránt, igazságosok mások iránt.

Nagy a tér, hol munkálkodhatni lehet. Ott vannak a humánus intézmények, a lelkészek munkásságára támaszkodnak, ott van a tanügy, a nemzet szellemi ügye, lelkészek szorgalmától várja helyes fejlődését, ott van az irodalom, a tudományos, szép és népirodalom, mind azt hiszi, hogy a lelkész buzgó támogatója leend, és a társadalomnak hány sajgó sebe vérzik, melyre a lelkész van hivatva, hogy hegesztő irt nyujtson, adjon.

Üresek a templomok, oh! fájdalom, sir bennünk a lélek, mikor azt látjuk és tapasztaljuk, hogy 3 ezer lélekkel bíró egyházban vasárnap délelőtt 20 ember és 35 asszony van, midőn látjuk, hogy az urvacsoráját, van eset, csak a lelkész, tanító és harangozó veszi fel. Midőn vasárnap délután isteni tisztelet nem tartható, hivek távolléte miatt. Ezek a tapasztalatok könyeket facsarnak szemekből.

Ha e nagy szerencsétlenségnek a kor álműveltsége ferde irányt vett nevelése az oka s mi ez ellen felléptünk, de az áradatot megállítani erőnk nem volt, nyugodtak lehetünk, mert a nekünk adatott talentumot nem ástuk el.

Magunkat nézzük meg s úgy vessük a követ az üresedő templomokat előidéző hitközönyökre, vallástalonnokra.

Elmondtam szomorú tapasztalatomat s én azt hiszem, hogy a terjedő hitközöny, valláshidegség, a fejtől vették eredetüket. — Munkára fel, legyünk egyek a nagy munkában.

Veritás.

KÖNYVISMERTETÉS.

A jelenkor legfontosabb kérdései.

— A „Theologischer Jahresbericht“ után —

(Köllner, Prof. Dr. in Giessen, *Die wichtigsten Fragen der Gegenwart in Staat u. Kirche. Altona, 1874. 240 S. 8 broch. 1 Thlr.*)

Behatóan tárgyalja ezen tartalom- és gondolatdús munka az államot és egyházat mozgó korszerű kérdéseket.

I. Az országgyűlési kérdés. Az államélet ép fejlődésére nézve főtényező az értelmiség és birtok. Szerző az államélet, a szervezeten tagozott nép, valódi érdekei és tényezőinek képviselésében ismerheti meg csupán a törvényhozó testület egyedül jogosított összeállítását, az általánosan egyenlő

választójogban is csak jogtalanságot lát, a mely a zsarnokság leghathatóbb gépezetévé válhatik. Miután pedig az általános választó jog el van fogadva, a passiv választási jogot legalább census által kellene megszorítani.

II. A jog alapjai. a) A vallási erkölcsi eszme, a jognak és minden az életben előforduló intézmények forrása; a materialismus következményei. Szerző legközelebb fordul dr. Ihering R. tanár ily című műve ellen: a római jog szelleme fejlődésének különböző fokozatain. Ihering szerint, a jog fogalma épen nem az emberi nemnek előre adott nézet, nem is az igazságosság eszméjéből, hanem a czélszerűségéből származik (I. 325;) a rómaiak természetének alapvonása az önzés, vallásosságuk is a czélszerűség vagy önzés indoka által határozottatott, (I. 319, 322,) a római jog az önzés vallása, a czélszerűség eszméjének az alanyi erkölcsészet feletti győzelme, elvont szabály (I. 327 és 328.) Két mozzanat alkotja a jog fogalmát, egy substantialis, úgy mint a haszon, előny, nyereség és egy formalis, mint az ezen célra vezető eszköz, a jogvédelem, a vád; a jog fogalma alapul az élvezés jogos biztosságán, a jogok jogosan védett érdekek. (III. 1, 17.)

Ezeknek ellenében Köllner tanár fejtegeti, miként cseréli fel Ihering a vallás külső alakját, a külső isteni tiszteletet, annak belső elvével, az eszmével és a vallás lényegével; az igazságosság eszméje nem követi a jog keletkezését, hanem azt megelőzi és annak alapját képezi; Ihering pedig kivetkezteti a jogot lényeges tartalmából, midőn az szerinte a vallás és az erkölcsiségtől egészen elválasztva származik. A jognak forrása az ember erkölcsi természetében van és határozott kifejezést nyer a kor alanyi és tárgyilagossági feltételei szerint. A jog eszméje egy személy igénye szemben egy személylyel vagy tárggyal az Istentől teremtett vagy akart rend szerint.

A jog ezen eszméje a jog szilárd alapja, forrása, gyökere és rejtett mozgató ereje, minden igazságos cselekvésnek és az élet minden intézményének szabálya, vezérfonala és a közösség összetartó kapcsa. A jog ezen örök eszméjétől, az eszményképtől azonban meg kell különböztetni a pozitív, törvényes jogot, mint az időszerint és helyileg érvényes jogot, mivel az eszmét határozott alakba kell önteni előbb szokás és erkölcs által, míg egy magasabb művelődési fok a törvényeket fogalmazza és a közös akarat megtartásukra kényszeríti. A jog ezen meghatározásában fekszik az u. n. dogmatikus vagy természetjogi iskolának a történelmivel való egyesítése egy magasabb elv által, a mely egyszersmind mindkettőnek szilárd és egyedül kielégítő alapot ad; a jogeszmének helyes meghatározásába van fektetve a magyarázat tulajdonképeni törvénye, a valódi benső lényeg győzelme a külső alak felett; csak az által kapja minden törvény a maga jogosságát, ha erkölcsi eszme szerint van szabva, míg, a mennyiben és a mennyire annak ellenmond, a felbomlás férgét magában hordja.

A materialismus következményei. — Helyesen figyelmeztet ismét szerző arra, hogy több mint nem-tudományos dolog, ha csak az anyag u. n. törvényeire figyelünk, de nem kérdezősködünk azután, honnan származik az anyag és törvényei, vagy mivel bonczkással sem görccsövel nem tudják a szellemet föltalálni, azt tagadni akarják, holott annak első jellege a testnélküliség; örökre igaz marad ezen mondat: natura obiter libata a Deo abducit, peritius perspecta ad Deum reducit. A darvinismus semmi más, mint egy nem sikerült philosophiai észlelet; a válfajok valamelyik fajon belül csak lengések és nem

oly messzehatók, hogy szaporodásaik által is keletkeznének oly jellegek, a mely által két faj különbözik. Szerző azt tartja, hogy az Isten a nemeket azonnal egymás után és pedig előbbi szerkesztés lények kihálásánál ismételt teremtés folytán hívta elő és egyuttal ezen szaporodási törvényt „omne vivum ex ovo“ a szerkesztés lényekbe helyezte.

b) Az erkölcsi világrend jelentősége. Itt csak azt emeljük ki, hogy az államnak, mint a mindent magába foglaló erkölcsi jogszervezetnek joga és kötelessége: a vallásnak mint a benső kegyes életnek céljait t. i. az egyháznak (de nem a papuralomnak és legkevésbé a római egyháznak) valódi céljait és feladatait védelmezni és előmozdítani. — Szerző a gymnasiumi tanárok jellenlegi képzés folyamát és művelődését elégtelennek találja és követeli, hogy az ethikai tudományok, a theologiaiak, philosophiaiak, névszerint maga az ethika, még az egyház története is, valamint a népeké és államoké és pedig ethikai színben tanulmányaik körébe vonassanak. A reál-tanodák és műegyetemek pedig, hiányozván bennök az ethikai-humanistikus tudományok, a szellemet szellem nélküli mechanizmusra korcsosító intézmények inkább a gymnasiumokkal és egyetemekkel kötendők össze.

III. A tőke jelentősége és joga. A tőke a munkának természetszerű, méltányos és helyes következménye és gyümölcse, csak mint csereeszköz bír jelentőséggel, nem ellensége, hanem legjobb barátja a munkának, sőt helyes használat mellett annak egyedüli életlehelete, azonban a munka szolgálata alá vetendő, munkára átváltoztatandó, hogy életet nyehessen.

IV. A socialis kérdés megoldása. — A munkások többé vagy kevésbé függnek a munkaadótól a munkaadásban és bérben, úgy hogy rendesen a munkabér alig fedezi az élet szükségletét, rendkívüli viszonyokban (betegség, üzletpannás) elmaradhatlanul előáll valódi inség a legsanyarúbb nyomorig; a gyárosok nem voltak elég tekintettel azon emberek szükségleteire, kiknek ereje szerezte nekik gazdagságukat. A munkaadók az ő részokról működjenek közre a munkabér emelése, takaré- és özvegypénztárak, olcsó, egészséges lakások, előlegek, tovább képzőiskolák és effélére nézve; a munkások pedig a magok részéről berendezett társulati-gyárakkal (productiv associatiok,) de államsegély nélkül és czélszerű különleges gyártörvényhozások a productiv társulatok létrehozatalának nehézségeivel szemben a munkásoknak a nyereségben való részvétele vagy legalább elegendő munkabére biztosítassék. Az államnak csak oly szerződéseket szabad engedni, a melyek a munkások jogait őrzik, de a törvényszegést mindkét részen büntetik, azonban az állam maga a socialis kérdést nem oldhatja meg az egyház nélkül, minthogy az utolsó segély mindig a keresztyén szeretet marad.

V. Szegénységélyezés és egyházi önfegyelm. Szerző utalván arra, hogy az egyház az első évszázadokban a betegsegélyezés gyakorlása által összeköttetésben az egyházi fegyellemmel hihetetleneket vitt véghez, követeli, hogy a szegénységélyezés a községek dolga legyen, azonban nem az egyházi gyülekezet segítsége nélkül, azoktól választandó a betegsegélyező (diaconus;) a községeket a lehető legkisebb szegénységi kerületre fel kell osztani és az állam felügyelete alatt a diaconusok által községi önfegyelmet gyakorolni. „Ha eltávolítjuk“ — mondja szerző figyelemre méltólag — „az embertől, kivált a miveletlen embertől a külső korlátokat, a melyek a

regibb kort úgy a polgári élet, mint az egyház testületi intézményei folytán körülfojták, akkor tűrni kell az állati durvaság minden alakban fellépő kitérésait, a mint már ezek tényleg mutatkoznak.“ Ilyen egyházfegyelem mint önfegyelem szervezése, elfogadása és gyakorlása nélkül minden alkotmány csak kevés becsűsel bír.

VI. Igazi és álliberalismus az államban és egyházban. Az általános szabadság és szabadelvűség igazi és álfogalma. Ezen szó, hogy „szabadelvű“ eredetileg a lelki-let és cselekvés igazi nemességét jelenti; most az alatt gyakran az egyéni szabadság lehető legnagyobb mértékét értik magok és másokra nézve annak szükséges korlátai és kötelekei tiszta tudata nélkül, nem csak a vallási meggyőződés szabadságát, hanem azt is, hogy túlteszék magukat a valláson.

Igazi és álliberalismus az egyházban. 1) A katolikus egyház viszonyai és érdekei a jelenben. Az egyháznak az államtól teljes elválasztása, némelyektől az egyház érdekében kívánva, senkinek sem lenne előnyére, csak a jézuitáknak; az államnak mindig jogában áll megvizsgálni, vajjon bizonyos tan megengedhető-e, felügyelni a külső intézményekre és azokat jóvá hagyni, meghatározni a korlátokat, a melyeken belül minden vallási társaság mozogjon. Minden, a mi a benső kegyes élethez tartozik, az egyház megczáfolhatatlan köre; mindenütt azonban, a hol csak a vallási hit cselekvéssé válik, az állam joga jut érvényre. A fő különbség a katolikus és evangélikus felfogás között a római hierarchia.

Mi az iskola felügyeletét és vezetését illeti, az a középtanodáktól kezdve megczáfolhatatlanul az államé; ellenben szükség; hogy az egész elemi tanítás legalább olyan állásponton forogjon, hogy a vallás-erkölcsi elvnek ellen ne mondjon. Minthogy pedig az államnak a történelmi viszonyokkal számolnia kell és a római papuralom az újra feltámadt német birodalomban halálos ellenségét látja, arra kell ügyelni az államnak, hogy a papuralom az iskolát idegen czélokra ne használja fel, másrésztől meg arra is, hogy az oktatás teljesen vallástalan álláspontból ne vezetessék. Az összes májusi törvények (német egyházügyi törvények) oly dolgokat illetvén, melyek a tridentinum szerint nem a katolikus hithez, hanem csak a disciplínához tartoznak, a mely soha sem származik isteni jogból; a püspökök ellenszegülése nem — katolikus.

2) Az evangélikus egyház állapota, érdeke és magatartása az egyháztörvényekkel szemben. Hitvallás, az az szent irás értelme feletti megegyezés nélkül egyház nem létezhetik; szükség az a község érdekében is, hogy az a theologusok, papok és tanítók önkénye ellenében óltalmaztassék; ebből származik a hitfelekezetek joga és érvénye mint tan. A mi evangélikus hitvallásaink a bibliai tan és így a keresztyéni igazság kifejezése, mind a mellett azok helyes megértésére szükséges, hogy a szentírás tisztasága kifejtessék burokjából, a középkori scholastikusok mozgalmából. A bibliában is csak az üdv tan tartozik „a szentírásban levő Istenigéhez,“ mert nem természetani, nem is történelmi tankönyv, jóllehet a legrégebb történelem forrása, és megengedhető, hogy vannak a biblia történelmi részében mondai hagyományok, mint a tan keretei.*) A schleiermacher-féle theologia valódi történelmi tények helyébe alanyi képzeteket helyez, és úgy tűnik elő, mint subjectivismus, a mely

*) Az „istenige nem csak az üdv tanban koraendő, hanem a teremtő és gondviselő tényeiről szóló tanrészekben is, mely az üdv történet kiegészítője.“ Szerk.

előtt nincs többé tárgyilagos igazság; szerző kételkedik, vajjon általában keresztyéni-e még Schleiermacher álláspontja. (203. l.) A lutheranusok hibáznak a szentírás betűihez való ragaszkodásukban, a hivatal és szentségről való katolikus-féle felfogásukban stb.

Kívánatos az evangélikus hitvallást más alakba önteni, úgy hogy ne csak a theologus, hanem a laikusok is megértsék, de arra az idő még nem jött el. Nem az elnyelő unio helyes, az unio kérdésének megoldása pusztán abban rejlik, hogy őszinte meggyőződést nyerjünk a felől, miszerint a lényegben egyetértünk és a különbséget egy felsőbb egységben kiegyenlítjük. Valószínű és remélhető, hogy a katolikus egyház új reformálásának haladásával az teljesülni fog.***) Végre előadja szerző az evangélikus egyház szervezésének, a mely után törekedni kell, alapvonásait.***) (ve+ej+ef)

B E L F Ö L D.

A népnevelésnek ki az akadályai?

(Egy felvilágosító példa.)

A közokt. miniszter minden erőt megfeszített kezdettől fogva, hogy a népiskolai törvény által a meggyőződés vagy érdeksugallta jelszó: „népnevelés jöjjön el a te országod!“ valószínűsítésnek örvendjen s óhajtott gyümölcsöt teremjen.

Az iskolaügy vezetők s fenntartók kívül sokan szintén megfeszítették erejüket, hogy népiskoláikat a törvény által kijelölt színvonalra emelhesék. — Mi az oka mégis, hogy a törvény meghozása óta helylyel-helylyel kisebb-nagyobb lendületet vett ugyan az iskolaügy, de vajmi csekély ez eredmény a kitűzött céltekintve; a legtöbb helyen pedig ma is pangásban van az s ma is ott áll, hol azt a törvényalkotás ideje látta állani?

Kétséget nem szenved, hogy a népnevelés felvirágzását temérdek akadályok gátolják. — Gátolja azt a vezetők közönyössége, a szegénység, a tudatlanság, sok tanító szakavatatlansága s több oly sajnós körülmények.

Az ügybarát mélyen fájlalja ezen akadályok feltűnését, de mégis talál enyhületet abban, hogy ezeket olyanok okozzák, kik a népnevelés ügyéért vagy anyagi, vagy szellemi szegénységük miatt lelkesülni nem képesek. — Van azonban itt egy akadály, mely horderejét tekintve az eddigieket felülmúlja s az ügybarát legmélyebb sajnálatát azért költi fel, mert épen azok által vettetik a haladás útjába, kiket a miniszter bizodalma a törvény végrehajtására állított elő s a közterhek súlya alatt roskadozó állami pénztárból azért fizet, hogy őt, — ki a népnevelés országa eljövételének siettetésére kötetekre terjedő „utasításokat“ bocsátott ki, ezeknek életbeléptetésével — céljai megvalósítására segítsék. — Ez az akadály némely tanfelügyelők erélytelen s utasításaiktól eltérő eljárása.

Ezen sorok írója is barátja a tanügynek s azon községben, melyben él nem kevés erőt fejtett s szándékozik ezután is kifejteni annak emelésére. — Szivesen fogadta a tanfelügyelőt, mert azt hitte, hogy sok oly akadályt, melyet elhárítani erőtlen volt — elmozdítand haladása útjából egy oly férfiú, kit a törvény épen e végre állított elő s erre kellő hatalommal is felruházott. — Különösen a tanfelügyelőtől reménylette az 1868.

**) Kérdésbe tehető a római kath. egyház reformálható-e?

Szerk.

***) E részt mint különlegesen német viszonyokra alkalmazottat mellőztük.

Szerk.

XXXVIII. t. cz. 4. §-nak — mely a tankötelességet megállapítja, egyszersmind körvonalozza azon eljárást, melyszerint a gyermekeiket iskoláztatni nem akarók ezen kötelesség teljesítésére szorítottassanak — életbe léptetését, — s így azon alapletételét, mely nélkül az iskolaügyben minden további biztos és sikeres építés lehetetlen; a tanfelügyelőtől várta, hogy a kezébe letett hatalmat arra használja, hogy megismervén a törvény megtalálni hiányos foganatosításának okait, intézkedni fog azoknak gyökeres orvoslásáról; a tanfelügyelőtől várta, hogy miután a mulasztások minden hét végén beterjesztettek, lelkiismeretes szigorral végére jár annak, vajjon az előjáróság érezte-e a törvény súlyát mindazokkal, kik a nevezett törvény ellenére gyermekeiket az iskolába fel nem adták vagy feladták ugyan, de azokat bevehető mentség nélkül a tanítási órákra fel nem küldötték.

És ime — fájdalom — a tanfelügyelő megjelenéséhez kötött ezen reménység teljesen meghiusula. — Nem szólok a megelőző években történt tanfelügyelői látogatásokról, csupán a két utóbbira t. i. az 1876, és az 1877-ik évben történt látogatásokra mutatok. — Mindenik esetben számot kért a tanfelügyelő a mulasztásoknak az illetők által történt beterjesztéséről. — Előtte feküdtek az okmányok, ezen kötelesség pontos teljesítéséről, — látta azokból, mily temérdek az indokolatlan mulasztás s mily csekély a megbüntetett mulasztók szüleinek száma. — Az előbbeni látogatáskor kifejezte ugyan rosszallását az illetők illetlen eljárása felett s feddözéseit azzal fejezte be, hogy mihelyt ily hanyagságról tudomása lesz: azonnal intézkedik a kötelességét elhanyagoló hatóság fegyelmi eljárás alá vetése és szigorú megbüntetése iránt.

Az értesítés csak ez utóbbi látogatáskor tétetett meg, s mi lőn az eredmény? Előtte feküdt a mulasztások temérdek esete p. o. az ismétlő iskolánál két hónapi járhatatlan sáros uttal indokolt mulasztási órák kihagyásával 53 izbeni előadás óráiból egy-egy előadásra szombaton 2, vasárnap 3 órát számítva a fiuknál 1—10-ig feljárt 19, nemjárt 73; 10—20 ig feljárt 23, nemjárt 69; 20—30-ig fj. 18, nj. 74; 30—40-ig fj. 15, nj. 77; 40—53-ig fj. 17, nj. 75. Fel kellett volna rendszeresen járni 92-nek.

A mindennapi iskolázók mulasztásai szintén tetemesek. — Azonban bár az előző évben az illető pénztárba egy krajczár mulasztásért bevett büntetéspénz sem folyt be: a fenyegetődző tanfelügyelő a mulasztás nyilvántartásáról vezetett jegyzőkönyvet következő aláírással látta el: „Láttam s nagy részben helyesnek találtam, — utasítottam az előjáróságot mindenik után kiírni a mulasztás, felmentetés vagy megbüntetés okát.“

Ilyen eljárás mellett kérdem: mire való a temérdek utasítás a most fenyegető, majd hízogó szóhalmaz? Vajjon várható-e legkisebb lendületet az iskolaügy, ha a mulasztások figyelem nélkül hagyatnak? Bizony mondom, hogy a folyó évben ha csak ezen tanfelügyelői eljárás jóvá nem tétetik, óriási tömegre nőnek a most is temérdek mulasztók s mi sikert mutathat fel aztán a tanító; ha iskolája üresen áll és nem lesznek gyermekek abban, a kiket tanítson? Bezzeg másként lettek volna a dolgok, ha a mulasztók be nem terjesztettek volna. — Felekezeti ezen iskola, s lett volna öröm Izraelben, ha a mulasztás annak vezetői részéről követtetett volna el, mert hiszen a tanfelügyelő a felekezeti iskoláknak a mint tapasztaltuk nem barátja, sőt hirdető, hogy felekezeti iskola nem is lehet jó, a fe-

lekezet nélküli iskola vezet az üdvöz.*) — Bocsássa meg az Ur neki, mert nem tudja mit cselekszik!

Még sok dolgok vannak, melyeket itt mondanom kellene, de azokat más alkalommal és helyen fogom szőnyegre hozni. — Most legyen elég ennyi. — Ezeknek megírására úgy iránti érdekeltség s annak hátravetése miatt érzett mély fájdalom kényszerített. — Dixi et salvavi animam meam.**)

B—r
lelkipásztor.

Egy észrevétel a lelkészválasztási szabályok módosításához.

Szerény véleményem szerint nem az osztályozás vagyis az iskolai, egyházmegyei, egyházkerületi bizonyítványok teszik az embert valamely jójövedelmű egyházra érdemessé, habár kétségkívül ez is érdemül szolgálhat; hanem főleg az egyének vallásos buzgósága feddhetlen erkölcsössége, szóközi előadó tehetsége és az emberekkel tapintatos bánásmód. Én hajlandó vagyok kétkedni abban, hogy ezen legszükségesebb tulajdonok a lelkészséget illetőleg, minden kitünő vagy jeles osztályzatot nyert egyénekben meglegyenek. — Mert lehet valaki kitünő osztályzatú s ebből következtetőleg kitünő tudományos képzettségű; de kérdés, van-e benne krisztusi lélek, megvan-e győződve arról, hogy a mely dolgokat az evangyéliomi szent könyv elbeszél a hitre vonatkozólag, azokat igazakul elismerje? Tapasztalásból tudom, hogy vannak oly kitünő bizonyítványú és tudományos képzettségű egyének, kik szájjal prédikálják ugyan a Krisztus evangyéliomát, de csak azért mert fizetnek érte, holott önkeblők hideg a Krisztus evangyélioma iránt; önmagokban szégyenlik az Urnak evangyéliomát. Lehet valaki továbbá kitünő osztályzatú és tudományos képzettségű, de kérdés, van-e jó szóközi előadó tehetsége? mert e kettő nem mindig szokott együtt járni. Készíthet valaki remek szóközi beszédet, de ha nincs hozzá jó szóközi előadó tehetsége; bizonyára nem sok sikere lesz szóközlátának; míg ellenben egy másik egyén, ki gyengébb osztályzatú, ebből következtetőleg kevésbé tudományos képzettségű, de a ki különben jó szóközi előadó tehetséggel bír; sokkal több sikert tud felmutatni, a vallás erkölcsi tanítás mezején.

Pedig a lelkészi hivatás célja nem más, mint a keresztényen valláserkölcsei életnek minél szélesebb körbeni megvalósítása. Ezen magasabbos cél elérésére pedig nem épen a kitünő osztályzat a főkellék.

A kellékek ép úgy meglehetnek a kevésbé tudományos képzettségű egyénekben, mint a kitünő osztályzattal vagy képzettséggel dicsekvőkben. — És ha szabad kérdenem, hol van az megírva? vagy miből bizonyítható be, hogy a kik esetleg gyengébb osztályzattal lépnek ki az életbe, idő folytával nem lehetnek erősebbek, nem emelkedhetnek föl a kitünő osztályzatot nyertekhez, avagy nem mulhatják felyül azokat? Régi igazság az, „hogy sok utólsók lettek már elsőkké, és sok elsőkutólsókká.“ Ezt sohasem szabad felednünk. Több példát lehetne felhozni arra nézve, hogy az életbe gyengébb osztályzattal kilépett egyének, időfolytával ugy egyházi, mint nemzeti irodalmunk terén, sokkal hasznavehetőbb egyénekké váltak, mint a kitünő osztályzattal kilépettek; kik közül sokan a helyett, hogy

*) Ha ily nézet vezérli a tanfelügyelőket, ez sajnos tünemény!
Szerk.

***) Maga a tény lényeges; ezért remélem, hogy az igen tisztelt beküldő ur az általánosban tartást s a név mellőzést helyeslelndi. Szerk.

tudományos ismereteiket gyümölcsöztették volna az emberiség javára, azokat önmagokba rejtve, másokra nézve haszon nélkül enyésztek el. — Ha életbe lépne az osztályozás döntő volna, az által csak a gyengébbek elől zárnák el a további haladás s tökéletesedés útját; mert ugyanis kinek volna azután kedve tovább képezni magát? jól tudván azt, hogy fáradása egy sem méltányoltatik többé, mert hiszen nem lépett ki az életbe kitűnő vagy jeles iskolai bizonyítvánnyal.*)

Továbbá feltétlen biztos-e, hogy azok a szükséges iskolai, egyházmegyei és egyházkerületi bizonyítványok, melyek az illető egyének képzettségét igazolják, a legkisebb tévedés, a legszigorubb lelkiismeretességgel, minden személyre tekintet nélkül adatnak ki? — Én ezt egy kissé kétlem.

Jól tudjuk azt, hogy nincs oly szigorú lelkiismeret, a mely ne tévedhetne, nincs oly ember, ki mindenki iránt egyenlő vonzalommal, szeretettel és igazságossággal viseltetnék. — Az előítélet, rokonszenv, egyes pártfogók tekintélye, személyes érdek stb. kisebb vagy nagyobb mértékben, mindig befoly az osztályzatadásra, és így a bizonyítványok nem mindenkor egyeznek meg a szigorú igazságosság követelményével; ennél fogva sinórmértékül az osztályzatokat vagy bizonyítványokat a lelkészválasztási szabályok módosításában, felvenni nem lehet.

Oly korlátozásánál a szabadválasztási jognak, mely kizárja a szabad választhatás jogosságából azokat, kiknek főbűnök az, hogy nincs kitűnő vagy tiszta jeles bizonyítványuk, az igazság kissé sánta lábón jár. A lelkészválasztásra nézve a szabadválasztási jog csak annyiban lehet korlátolt, a mennyiben ellenőrzi azt, hogy általa visszaélések ne történjenek; gátolja a korteskedést, felügyel arra, hogy a választandó egyének hithűek, erkölcsösek, eléggé képesítettek legyenek. Szerény véleményem szerint, minden gyülekezet jogosult azt az egyént megválasztani lelkészül, kit bizalmával megtisztelt, ki iránt szeretettel viseltetik, a kiről meg van győződve, hogy lelki szükségét ki tudja elégíteni. — Ha már egyszer valaki képesítettnek nyilvánított, úgy bizonyára kötelességét elvégezni is tudja. Ha pedig hivatalos kötelemeinek mindenben buzgón megfelel, úgy azt a helyet, a hová ő Isten kegyelméből jutott, meg is érdemelte; habár nincs is kitűnő bizonyítványa.**)

Horváth Endre,
nagy-rákosi segédlelkész.

Tudósítás a lelkészet köréből.

Elmult a tél. Ez falun azt teszi: ki a mezőre, minden egyéb maradjon magának, nem otthon, künn a szabadban kell forgolódnunk. Most tehát félbe kell szakítanunk azon foglalkozást, melyre a tél alkalmas időt adott. Most pedig adjunk számot erről magunknak: jót tettünk-e? s folytassuk-e tovább a jövő télen?

Én a lelkészi gondnak egy nemét kísérlettem meg, melyről akarok tudósítást közleni.

Még rövid lelkészkezdésem alatt azon tapasztalatra jöttem, hogy a hallgató a lelkészt nem tartja lelképásztornának, csak papi

*) Melyikről tételezhető fel jobban a tökéletesedés: arról-e a ki már mint tanuló kitűnő szorgalmu volt, vagy arról-e, a ki akkor nem nagyon buzgott a tisztességes tudományokért? Szerk.

**) Arra a kérdésre is tekinteni kell: csak a gyengébbnek adassék előny, s az erősb szorgalmu azért mellőztessék? A szabály nem a kivételekre szokott hozatni. Sipes milotai lelkész fejtegette már Lapunkban e kérdést, hanem épen ellenkező irányban. Legyen mindkét oldal feltüntetve. Szerk.

hivatalnokának, ki hivatalos teendőit elvégezi, azontúl semmi köze, semmi ügye a hallgatókkal. Az egyházi beszéd is azon rovatra esik, mely robotba elmondandó, s minthogy a hallgatóknak nincs bizalmok lelkészök iránt,*) nem meg, hanem elhallgandó. Így aztán beláttam okát a lelkészi fáradozások sikertelenségének, bármily szerény, szolid s munkás legyen is a lelkipásztor.

Hanem nem állapodtam itt meg, kerestem nyitját, ha találnék, mely a lelkész és hallgatói közt a bizalmat helyreállítaná. Kerestem, hogy mi idézhetné elő a lelképásztort ama szép eszményképét, melyet a tanteremben megismerünk, de az életben nálunk nem találunk? Kerestem, a mint tudtam, mert útmutatóra nem támaszkodhattam, nem lévén ily gyakorlat vagy utasítás, a mi pedig óhajtott volna lenni.

Mondhatná valaki — s egyenesen rám is, — ott az angol példa, mért nem mentem oda, hogy vérünkhöz idomítva, átültetem volna?! Akkor még a fiatal remény, míg egyfelől nem tudta, hogy nem úgy van, mint a tanterem mutatja, másfelől, nem akarta azt elhinni, hogy a szószéki hatalmas szónoklat nem elég! Minden fiatal tűz, ezt tartja criteriumának. Még hozzá azt is mondhatom, hogy e téren csak elvi ismeretekre szerezni külföldi tanulmányt nem lehet; csak a ki itthon az életben már ismeretekkel bír e dolog körül: az foghat odakinn helyesen tanulmányozni. A gépész, ha saját gépe hibáját nem ismeri, nem tudja meg a máséról, hogy mi kell a sajátjához! Hogy pedig most menjek ki!!!. . . Arra nézve „non possumus.“

Köve t k e z ő kísérletet tettem. A télen át vasárnap délutánokon istenitisztelet végeztével felolvassák a tartott különböző tárgyakról, szám szerint 15-öt.

Örömmel constatálhatom, hogy nem czéltalanul. Sőt azon meggyőződésre vezetett, hogy az volna a főút, fönnyitja a lelkipásztori szép hivatás életre ébresztésének, mely ez idő szerint, halottnak tartható. Ez testesitené meg a szép eszményeket, melyek a prot. lelképásztorhoz csatolják! És erre minden eszközt fel kellene használni, mert nagy szükség volna rája válságos nemzeti életünk mai korában, hol a vallási közöny erőt vett s a felekezetenélküliség mumusa ijesztget, melytől nem felekezetünk számának nyilvános fogyatkozásáért félek. Ide szeretném fordítani a kerület figyelmét, hogy ezt a tért erősítse, mely képes lenne aztán a buzgóság mellett áldozatkészséget is előhozni, mindazoknak kárptólására, melyektől most ennek kedvéért valami megvonatnék. Rendezés esetén helyén lenne a lelképásztorok kényszerítése is. — Itt veszély van a késlekedésben; egy fecske pedig nem csinál nyarat!

Talán lesz a ki megvárja, hogy a felolvasás tárgyait is megismertessem. Alkalomszerűleg kezdettem az új mértékek magyarázatával. A többi tárgyak ezek: Az egészségtan és az iskola. Hittérítői tudósítás a „Figyelmező“ mellékletéből. A jó gazda tulajdonai. Helyi életünk rajza. Házi ipar. A gályarabok az „Ev. Prot. Lap“-ból stb. Tehát csak részben saját munkám. Különös hatásuk voltak a vallásos tartalmuak.*)

Örömmel jegyzem fel, hogy nem maradt utána kellemetlen emlék; sőt most már biztosabban fogok a jövőre mozogni, ha csak valami keserűség szellője el nem fujja ezt az én kis fényes felhőcskémet is, mint más sokakét elfujta már! M. Gy.

*) A hol ez így van, igen szomorú jelenség, de ki az oka? Szerk.

**) Kényszerítésnek helye nincs. Az önkényes kezdemény valóban szép és helyes, s kitartás után megteremdi gyümölcsét. Szerk.

A Kárpátoktól a losonczyi levélre.

Az „Evanj. Cirkevník“ szláv egyházi lap f. é. február havi számából küldetett fordításban hozzánk alábbi cikk, melyet a felfogások különbözősége feltüntetése szempontjából közre adunk, azon megjegyzéssel: szerkesztő az egyházat épen nem tekinti pusztán nemzetiségi erődnek, fer tartónak; üdvintézmény az; de viszont ne tekintsék szláv testvéreink se nemzeti izgatás takarójául a Krisztus egyházát. A túlzást nem helyesljük egy oldalról sem. Az önvédelem joga ha vindicáltatik valaki által a maga részére, azt társától sem tagadhatja meg. Végre, az állam actusát az egyházzal összezavarni nem helyes, s óhajtani, remélni sok dolgot lehet, még az nem egy a beteljesedéssel. A cikk itt következik.

Magyar evangyéliumi keresztyénség. Azon lap, a mely a pozitív keresztyénséget az evangy. elvek szerint védi a magyar nyelven, a mint tudva levő, Balogh debreczeni „prot. ev. lapja“. Az ily ujságban, minden ember természetesen, más keresztyén elvek mellett ezt is keresi, hogy minket az Ur „per diversitatem linguarum, in unitatem fidei congregavit,“ a mely igazságot első sorban védelmezni épen az evangyéliumi protestantismus hivatva van. De hogyan akarja érteni ezen elvet bizonyos levelező Losonczyról e lapban? Igy (Lásd 1877. 1-ső számban) szóról szóra: „Ezuttal különösen csak a losonczyi áll a m g y m n a s i u m o t emlitve, melyre egyházunknak szerződésileg befolyás van biztosítva, melyet jó részben magunkénak is tekintünk, melyre magyar nemzetiségi szempontból nagy missió vár s mely jövőben hivatva lesz az eltörölt sz.-mártoni s rőczei iskolákat a felvidéken hazai szellemben és irányban helyettesíteni és pótolni; bizunk benne, hogy tapintatos főgondnokunk eme gymnasium teljes nyolcz osztályúvá emelésében nemcsak munkás leend, hanem hogy törekvése sikert is aratand!“

Innét tanuljuk, hogy a losonczyi egyház pártolja a maga kebelében: 1) a hitvallás nélküli gymnasiumot az evangélikusok számára; 2) magyar gymnasiumot a szlovákok számára; 3) hogy az egyházi missiót látja nem a hit, hanem a magyarosodás terjesztésében; 4) hogy egyházi hivatalnokokat, nem az egyházi, hanem a magyar nyelv érdekének előmozdítására utasít; 5) hogy összhangzik azon politikával, ha az egyház szláv ajku hivei részére ígért gymnasiumok helyett, ennek ellenkezője történik nálunk. (Vértes.)

K Ü L F Ö L D.

Német modernesek.

Baumgarten a német protestáns egyelet egykori apostolainak egyike megváltik pályatársaitól. — Egy hang sem marasztja, egy nyájas mosoly sem kíséri a bátor harczost, a buzgó szónokot utjában. — Hogy hova megy? Ki tudná azt. — Legfőbb bűne az, hogy Schenkelt meg merte támadni. — Még ott ülnek homlokán a verejték csöppek, miket a protestáns egyelet közös ügyének érdekében fáradozva jutalomdíjjul nyert, vándor saruját még le sem veté, s már kinyitják előtte az ajtót: „der Mohr hat seine Schuldigkeiten gethan, der Mohr Kann gehen.“ — Hadd menjen, ily kiáltanak reá, „válják meg az egylettől — melyben pusztító belső zavaroknak állandó forrását képezé, — e válás nem rémit meg s nem tesz elégedetlenné.“ — Ez utánna dobott kövek teszik jutalmának második részét. — E történetkének erkölcsi tanúsága ez: jogos vagy jogtalan lehangoltság ne

üzzön senkit oly társaság vagy egyelet kebelébe, melynek törekvéseit teljes rokonszenvével nem támogathatja, mert vagy szép szerével (?) kiutasittatik, vagy saját öntudata úzi őt ki amaz egyelet kebeléből előbb vagy utóbb.*)

El nem tagadható veszteségökben Klapp-al vigasztalják magokat a modernnek. — „Az ő működésének eredményével eddig csak az ellenfél nem volt megelégedve“: így szólnak dicsekedve róla. — E sokat tapasztalt férfiú — nem rég meglátogató az északi német tenger néhány parti városát s ez alkalommal Jever lakosait is szerencsétlétét látogatásával. — Egy vendéglőben tartá itt kevés hatást keltő apostoli beszédét. — Jever lakói — kétségkívül Klapp nélkül is szeretik látogatni a vendéglőt s ha az óhajtott siker ez összejövetel után elmaradt, nem Klapp az oka, hanem a jeverbéliek vallás és egyháziránti közönyössége, mely a békét és harczot egyiránt megveti. — A „Gusztáv Adolf egyelet“ részére történt gyűjtéseknek e vidéken tapasztalt eredményei — szomorú világosságot vetnek a jeverbéliek hitközönyére.

Ha már Klapp után Oldenburgba jutottunk, alkalmat veszek magamnak, hogy e tartomány Oldenburg nevű városának egyik modern nevezetességét bemutassam e lap tisztelt olvasói előtt. — E férfiú neve: Späth, lelkész. — A jeni egyetem nem rég theologia doktorává avatta fel. — Hét év oltá működik Oldenburgban és környékén, szilárd vas akaratával s tekintélyével fegyelmezve pártfeleit. — Nem rég nyilvánosan dicsekedett azzal, hogy Oldenburg községben 70 tagot hódított a protestáns egyelet részére. — Fájdalom, hogy pártvezéri szerepéről le kell mondania egyidőre, azon egyszerű okból, mert működési tért változtat. — Boroszló hívta őt meg lelkészül. — Most minden ügyességét s vezéri tekintélyét és befolyását arra használja fel, hogy utódja modern szellemű lelkész legyen.

Buzgó működéséről tanuskodjanak a következők:

Würzburgban nem rég egy röpirat jelent meg „Das Hinsiechen des deutschen Protestantismus durch politische und kirchliche liberale Einflüsse“ von einem „Protestanten aus Oldenburg“ czim alatt. — A névtelen szerző, ki daczára annak, hogy protestánsnak vallja magát, nagy hajlamot árul el a r. kath. egyház iránt, sok igazságot mond ebben az u. n. kultur harczról, egyházi és iskolai állapotokról s végül erősen megtámadja a protestáns egyeletet s működését. — A liberálisok táborában nagy mozgalom támadt ezen irat megjelenése után. — Dr. Späth, — kinek művét az ismeretlen szerző megküldé — a lapokban rettentő zajt ütött; felvette Diogenes lámpását, nem hogy embert keressen, hanem hogy felkutassa azt a rejtőzködő jezsuitát, a szerzőt. — A hozzá küldött czim iratot kitéteté az udvari könykereskedés ablakába s fényképész által többszörözteté, mintha rablógyilkost, gyujtogatót vagy hazaárulót hajhászna. — A sajtó, a közvélemény gunynyal üdvözlé e tettét. — A nyomozó azt hitte, hogy jó fogást tesz; talán sikerül leálarozoznia egy tekintélyes orthodox tudóst, hogy aztán azt a meg-

*) Baumgarten tanár hilt mindig az isteni kijelentésben, azt határozottan ki is fejezte a prot. egyleti gyűléseken, a mecklenburgi szükkeblü lutherán egyház-kormány szoritá őt a modernnek táborába; a heidelbergi u. n. liberálisok türelmetlensége meg onnan szoritá ki, modern barátai saját lapjaikban tért sem adtak Baumgartennek, elhagyta hát őket, „menni pályáján egyedül.“ Egy angol havi-irat (Ev. Christendom) találólag jegyzi meg róla: „Reméljük, hogy ez őszinte lélek az egyház evangyéliomi hivei közt igaz barátta találand. Egy dolog minden esetre nyerve van: „a német prot. egyelet többé nem dicsekedhetik, hogy van egy hívő tagja.“ Szerk.

érdemlett közmegevetésnek adja által. — Mily csalatkozás! A rejtőzködő végre feltaláltatott. — A szerző a város közelében levő ev. egyház népiskolájának egyik segédtanítója volt. — Dr. Späth előtt oly jelentéktelennek látszott e személyiség, hogy bosszu érzetét lehűtve atyai intés- és figyelmeztetéssel bocsátá utra ama fiatal embert. — Ez ifju később a „Westf. Merkur“ szerkesztője lön s mint ilyen működik ma is azon gyanu terhe alatt, hogy a r. kath. egyházba lép át előbb utóbb.

Hogy Dr. Späth papválasztási terve valósult e már, vagy valósuland e jövőben, azt nem tudjuk. Nagy Imre m. k. sarkadi ref. segédlelkész.

K Ö N Y V É S Z E T.

A vasárnapügyi közszakgyűlés tárgyalásai (Actes du congrès sur l'observation du dimanche) egy kötetben (8-r. 450 l.) megjelent Genfben, ára bérmentes küldéssel 5 frank 6 cent. (3 frt 40 kr.) Pénzutasvanyon is lehet a postahivataloktól német czimzéssel osztrák bankjegyben elküldeni az árt a túlfolyam (agio) börzei számításával, a könyv a czimzettnek megküldetik azonnal. — Megrendelés irányzandó „Deluz E. titkárhoz Genf, 43, route de Carouge.“

A Szatmármegyében tartott **négy első protestáns zsinat** végzései. Magyar nyelvre fordította s történelmi bevezetéssel ellátva kiadta Kiss Áron porcsalmi ref. lelkész és szatmári esperes. Budapest, 1877. Franklin-társulat nyomdája, egyetem-utca 4. sz. 8-r. 64 l. Tartalma: Bevezetés. I. Az első erdödi zsinat cikkei. II. Az óvári zsinat munkálatai. III. A 2-ik erdödi zsinat cikkei. IV. A csengeri zsinat hitvallása. Kiváló örömmel üdvözöljük multunk tisztcsarnokában, a történelmi téren, a buzgó és lelkes esperes urat; üdvözöljük hogy a jelen nemzedék igényeit tartva szem előtt s mindenkinek hozzáférhetővé téve, magyarul adja cselekvéseit őseinknek; üdvözöljük, hogy példát mutat tehetséges lelkészeinknek a komoly és marandóbb becsű, kifelé is, világi és tudományos körben is méltán méltatott munkakör megragadása által. Ad fontes, ad majora! Ifjabb lelkészeinket ennek kellene vezetni.

Kiss Kálmán nagy-körösi ref. képezdei tanár előfizetési felhívást tett közzé „**a szatmári ref. egyházmegye története**“ című művére, mely 1878-ik év január hóban 35—40 iven fog megjelenni. Előfizetési ára 3 frt 50 kr., a mi szerzőhöz Nagy-Körösre küldendő. A mű feloleli az egyházmegye egész történetét 1845—1860-ig. Kiválólag ajánljuk multunk s történelmünk barátainak pártoló figyelmébe. Ha lelkészeink tudományos téren is tündökölnék, remélhetünk fejlődő komoly egyházi irodalmat és szebb jövőt.

Beköszönő egyházi beszéd. Irta és elmondta Gönczi Kálmán csekei ref. lelkész, 1877. márczius 25-én. Bejegyzés, 1877. 8r. 11 l. Alapige Eféz. VI. 13—17.

A nagy-szalontai ref. egyházmegye 1877. ápril 5-én Nagy-Szalontán tartott közgyűlésének **Jegyzőkönyve**, ivrét, 11 l. nyomtatott Debreczenben. Az esperes beszolgáltatott az egyházkerületi és főiskolai pénztárba 1953 frt 8 krt, nevezetesen tápintézetre 11 frt 99 krt, főiskolai átalakításra 359 frt 79 krt, a főiskola ujból építésére 1009 frt 92 krt, olvasó könyvekért 107 frt 20 krt, különböző czélokra 464 frt 18 krt. — A házi pénztár bevétele volt 1291 frt 50 kr. A lelkészi gyámintézet pénztára 1876. decz. 31-én 14,157 frt 45 krt mutat, kiadás a lefolyt évben 965 frt 83 krt tett.

K Ü L Ö N F É L É K.

— **Pártolók névsora** (IV. közlemény). A „vasárnap és a munkás osztályok olvasmány kiadására pártolók: 37) Dr. Márk Ferencz rendkiv. tanár Debreczenben 1 frt; 38) Melczér Gyula evang. lelkész Acsa, Pestm. 1 frt (a küldemény jóval korább érkezett); 39) Endreffy János evang. lelkész, Fóth, Pestm. 1 frt. A közlemény összege 3 frt. Az eddig vett összeg 44 frt 10 kr. és 60 példányra megrendelés. A mű a jövő hét elején nyomdába adatik s junius hó folyamán megjelenik. Felesleges példányok nem nyomtatván, a birni óhajtokat kérem, hogy a véghatárideig junius 9-ig jelezzék szándékukat. Az olvasmányt bevezetéssel, s terjedelmes jegyzetekkel fogom bővíteni. Tophel, Ehni és Jácint lelkészek megható és magasztos beszédei minden olvasóra kiváló édes hatást fognak gyakorolni az azokban lehelő keresztyénileg emberi szellem miatt. — Debreczenben, 1877. máj. 23. Balogh Ferencz.

— **A dunamelléki egyházkerületben a kápláni és második lelkészi vizsga** május 24-ik és 25-én tartatik. Biblia-magyarázat tárgya. Ésaiás I. VI. IX. XXII. XXXVIII. XXXIII. fejezetei. Továbbá I. Kor. I—X. fejezetek. Egyházi beszéd alapigéje: Ján. XVI. 12. 13. Heidelbergi kátéból XLV. urnap.

— **A bélyegtörvény** illetőleg a bélyegilletmények ellenőrzői igen bosszantó eljárást követnek el a lelkészek irányában. Közlebb már több lelkész vett pénzbírságolást nem bélyegcsontításért, hanem azért hogy miért nyomta keresztül festékes pecséttel, s miért nem írta keresztül. Pedig 1875. márcz. 5-én kelt 35. 408 sz. pénzügyminiszteri rendelet világosan azt rendeli, hogy a lelkészek minden iratokon a bélyegeket festékes pecséttel nyomják át.

— **A lelkészi értekezletek** igen csekély mozgalmat idéznek elő, pedig ezektől várnánk igen sokat. Nagyon óhajtandó, hogy ezen értekezletek ügye lelkesen felkarolassék, s oly sok kérdés, mely most feleletre vár, általuk helyesen a közügy érdekében megoldást nyerjen.

— **A vértessaljai egyházmegye** könyvtár-ügye igen szep lendületet nyert. Főkönyvtárnokul Balogh György bicskei lelkész ur megválasztatván, igen értékes és több kitünő irodalmi termékkel ajándékozta meg a könyvtárt. Főesperes ur pedig körlátogatása alkalmával minden lelkész urtól bevett 2 frtot, így ez évben 60 frtnál több fordítható a könyvtár gazdagítására.

— **Hogy milyen üdvös intézkedés** egyes egyházak kebelében alakított „magtár“, azt a mostani sanyaru időszak eléggé bizonyítja. Több helyen a szegény inséges népnek éléstára és jóltevője. — Ilyenmü intézkedések emelhetik a buzgóságot, mert az egyház nemcsak a lélek bánatára ad vigaszt, hanem az anyagi nyomorban is tud, sőt kész is nyújtani segélyt.

— **Nyilatkozat.** „A szenttérténetek rövid foglalata stb.“ című népiskolai tankönyvről az első tájékozó ismertetés Lapunk márcz. 30-iki számában jelent meg; félreérthetések kikerülése végett ezennel kijelentem, hogy akkor teljességgel nem tudtam ki legyen azon tankönyv átdolgozója, csakis egy S. Paktáról ápril 7. kelt levélből értesültem az átdolgozó kilétéről. . . személyes tekintet tehát nem vezethetett. Debreczen, 1877. május 23. Balogh Ferencz.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.